

Механізм формування правової культури військовослужбовців – це детермінований потребами суспільства, збройних сил та особистості спосіб прямого та опосередкованого впливу на духовний світ особистості, який реалізується через систему суб'єкт-об'єктних і суб'єкт-суб'єктних відносин і зумовлюється об'єктивними закономірностями формування військових колективів та особистості. До основних елементів механізму формування правової культури військовослужбовців належать: цілі формування правової культури військовослужбовців; система суб'єкт-об'єктних і суб'єкт-суб'єктних стосунків процесу формування правової культури військовослужбовців; шляхи і форми діяльності щодо забезпечення прямого та опосередкованого впливу на духовний світ особистості; суб'єкти, у діяльності яких реалізуються закономірності формування та розвитку особистості.

Шляхи формування правової культури військовослужбовців спричинені: цілями формування правової культури військовослужбовців, закономірностями процесу формування особистості, досягнутим рівнем та тенденціями розвитку правової культури суспільства.

До основних шляхів формування правової культури військовослужбовців належать: формування вимог суспільства до правової культури військовослужбовців; створення у суспільстві стабільної соціально-професійної групи військовослужбовців і надання військовій службі престижності; забезпечення відповідного функціональному призначенню збройних сил соціального і правового статусу військовослужбовців; приведення соціального і правового захисту військовослужбовців і членів їхніх сімей у відповідність до встановлених законодавством обмежень у правах і свободах, що зумовлені особливостями військової служби та порядком її проходження; приведення життєдіяльності військовослужбовців у відповідність до чинного законодавства; забезпечення високого рівня вимогливості до виконання військовослужбовцями своїх функціональних обов'язків, дотримання порядку та правил проходження військової служби.

П. В. Квіткін, кандидат філософських наук, професор;

І. М. Ребрій, доцент

ПРАВОВА КУЛЬТУРА І СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Важливою науковою проблемою, що має теоретичне і практичне значення, є формування правової культури військовослужбовців. Актуальності проблеми в сучасних умовах надають професіоналізація військової діяльності та активна миротворча діяльність Збройних Сил України.

Необхідність формування правової культури військовослужбовців у сучасних умовах має загальнолюдську, суспільну (загальнодержавну), військово-професійну та особисту зумовленість.

У загальнолюдському плані необхідність формування правової культури військовослужбовців спричинена потребами забезпечення неухильного дотримання норм міжнародного гуманітарного права у війнах і збройних конфліктах, проведення міжнародних миротворчих і гуманітарних операцій, підготування збройних сил до виконання завдань функціонального призначення, повсякденної життєдіяльності збройних сил і військовослужбовців.

У загальнодержавному плані формування правової культури військовослужбовців детерміновано необхідністю забезпечення національної безпеки держави у воєнній сфері, реалізації гуманітарної і соціальної політики у Збройних Силах України, виховання військовослужбовців як громадян і патріотів.

У військово-професійному плані формування правової культури військовослужбовців визначається необхідністю забезпечення готовності та здатності Збройних Сил України і кожного військовослужбовця до виконання завдань функціонального призначення, створення умов для самореалізації особистості під час військової діяльності.

В індивідуально-особистісному плані формування правової культури військовослужбовців детерміновано необхідністю реалізації особистісних духовних і фізичних потенцій, саморозвитку та самореалізації особистості в умовах військової служби.

Науковцями накопичено достатній досвід соціально-філософської рефлексії сутності і змісту правової культури, шляхів її формування. Разом з тим поза увагою залишилися проблеми правової культури військовослужбовців, особливості її детермінації в умовах соціальної трансформації українського суспільства, реформування збройних сил і професіоналізації військової діяльності.

Загальною методологічною настановою дослідження правової культури військовослужбовців є усвідомлення правової культури як складової загальної культури соціуму та особистості; розгляд правової культури як динамічної і суперечливої системи; розуміння правової культури як системного утворення, що здатне до самоорганізації.

Культура – це рівень ставлення до світу, спосіб взаємостосунків у суспільстві, сукупність усіх видів перетворюючої діяльності людини і суспільства, а також результатів цієї діяльності, що втілилися в матеріальних і духовних цінностях. Відповідно до цього буде не зовсім правомірним розглядати правову культуру як систему цінностей у сфері функціонування права, що охоплює всю сукупність найважливіших ціннісних компонентів правової реальності

в її розвитку. Правова культура – це характер ставлення до права і ступінь реалізації норм права у взаємостосунках у різних сферах суспільної життєдіяльності. Отже, правова культура військовослужбовців – це характер ставлення до права і системи нормативно-правового регулювання діяльності збройних сил, взаємовідносин суспільства і збройних сил, ступінь реалізації правових норм у виконанні військово-професійних обов'язків і повсякденній життєдіяльності.

Формування правової культури військовослужбовців як складова загального процесу формування особистості є цілеспрямованим процесом оволодіння системою правових норм і формування навичок їхнього застосування у різних сферах суспільної життєдіяльності, життєдіяльності збройних сил. Таке розуміння процесу формування правової культури розкриває його сутність, однак залишає поза увагою основу, вихідний пункт процесу формування правової культури військовослужбовців. Такою основою, а фактично глибинною сутністю процесу формування правової культури військовослужбовців є формування соціальної відповідальності.

Соціальна відповідальність військовослужбовців – це ставлення до виконання громадянського і військового обов'язку, що зумовлено місцем та роллю військовослужбовців у житті суспільства, функціональним призначенням збройних сил і реалізується у виборі способів дії та поведінки. Визначальна роль формування соціальної відповідальності у процесі формування правової культури військовослужбовців виявляється за умов з'ясування сутності особи військового професіонала, звернення до рівнів сформованості та інстанцій соціальної відповідальності військовослужбовців.

Військовий професіонал – це військовослужбовець, який у процесі опанування системою суспільних і військово-професійних цінностей, набуття соціального і військово-професійного досвіду, формування власної системи цінностей і ціннісних орієнтацій набув соціально-типологічних якостей соціуму, військовослужбовців і відповідної ментальності, усвідомлює свою належність до них і постає суб'єктом військово-політичних відносин, військово-професійної творчості.

Серед рівнів сформованості соціальної відповідальності військовослужбовців доцільно виділяти: відповідальність як необхідність, відповідальність як норму і відповідальність як потребу. До основних інстанцій соціальної відповідальності військовослужбовців належать: відповідальність перед суспільством, відповідальність перед військово-професійною спільністю, відповідальність перед колективом, відповідальність перед собою як особистістю.